

Огонь Ц.Г.,

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів
Київського національного
торговельно-економічного університету

ДОМІНАНТИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЕРЖАВИ

Розкрито теоретичні підходи до головних складових фінансової стабільності держави, розглянуто напрями балансування і забезпечення рівноваги попиту та пропозиції на державні фінансові ресурси, досягнення узгодженості розвитку конституційних зобов'язань відповідно до фінансових можливостей держави. Звернено увагу на доходи бюджету як важливу домінуючу фінансової стабільності держави.

The author reveals approaches to the main components of the state's financial stability; considers directions of balancing and providing equilibrium in demand and supply for state financial resources; achievement of coordination in the development of constitutional obligations in accordance with the state's financial possibilities; and draws attention to the budget incomes as a major dominant of the state's financial stability.

Практика регулювання економічних процесів та виконання конституційних зобов'язань на етапі розвитку української економіки засвідчує брак дійових правових засад та економічних важелів стримування негативних факторів впливу на фінансову стабільність держави. Досягнення передбачуваної економічної стабільності має базуватися, передусім, на концепції розвитку фінансової політики та стратегії країни у сфері управління державними фінансами на середньострокову перспективу. Неадекватність суспільного розвитку економічних перетворень і наявність проблеми неузгодженості попиту і пропозиції на державні ресурси потребують нових підходів та механізмів регулювання фінансової стабільності, а також засобів досягнення оптимальної ефективності виконання зобов'язань при наданні суспільних благ.

ВВП як головний індикатор економічного розвитку і найбільш повний показник сумарного обсягу виробництва товарів та послуг за певний період (рік) в абсолютній та вартісній оцінках визначає взаємоузгодженість розвитку системи макроекономічного регулювання і державних фінансів. У величині та структурі ВВП дістають відображення об'єктивні співвідношення головних параметрів та факторів впливу на економіку країни, що має виняткову важливість для формування бюджету і його складових у контексті макроекономічного регулювання суспільно-економічних інтересів та управління бюджетними доходами.

У цих умовах існують макроекономічна і бюджетна взаємозалежність, взаємозв'язок між ВВП і бюджетом, доходами і видатками держави, податками і суспільними благами. Це діалектика рівноваги і збалансованого розвитку конституційних зобов'язань та фінансової можливості держави. Таку рівновагу необхідно враховувати при формуванні засад державної політики у сфері економічного

розвитку та управління державними ресурсами з метою забезпечення збалансованості програми соціально-економічного розвитку та бюджету України на відповідний рік.

Керуючись об'єктивними економічними та ринковими закономірностями суспільного розвитку, кожна держава здійснює макроекономічне регулювання з метою забезпечення максимально можливого приросту ВВП. За таких умов соціально-економічний розвиток суспільства неможливий без активної бюджетної політики і дійового механізму мобілізації податків та зборів у процесі формування, розподілу, перерозподілу і використання ВВП для задоволення суспільних потреб.

Ідея макроекономічної рівноваги і збалансованості, взаємозалежності ВВП і доходів бюджету не нова, але діалектика розвитку конституційних зобов'язань і державних фінансів вимагає по-новому осмислити сучасні тенденції і залежність фінансової стабільності та пріоритетів у формуванні бюджетної стратегії на перспективу. Вплив процесів макроекономічного і соціального розвитку на формування та динаміку державних фінансів є різнобічним і взаємопов'язаним в економічній системі країни. За цих умов фінансову стабільність і збалансованість бюджету може забезпечити реальне макроекономічне передбачення, а не постійні зміни протягом року залежно від поточних підсумків виконання бюджету. У цьому контексті міцність і авторитет кожної держави визначаються, насамперед, її здатністю активно впливати на розподіл і перерозподіл ВВП, рівнем мобілізації державних фінансових ресурсів, дійовою системою контролю за їх надходженням та їх законним і ефективним використанням.

Реальність у прогнозуванні та належним чином проведена своєчасна оцінка відповідності економічних досягнень сприятимуть, з одного боку, передбаченій мобілізації податків і зборів, стабільності у формуванні державних фінансових ресурсів, сталому зростанню доходів державного і місцевих бюджетів, а з другого — реальному визначенню фінансової можливості держави щодо надання суспільних послуг і благ у процесі реалізації бюджетної політики та здійснення відповідних видатків. Урешті-решт, йдеться про збалансоване фінансове забезпечення ефективного і передбачуваного розвитку зобов'язань держави, національної економіки і суспільства в цілому. У фіскальному регулюванні економічного зростання держава має можливість зосереджувати фінансові ресурси на пріоритетних напрямках економічного та соціального розвитку країни, дійово регулювати економічні процеси з метою досягнення ефективного виконання конституційних зобов'язань з надання суспільних благ і послуг населенню.

Системність розвитку зобов'язань і фінансової спроможності держави в процесі надання суспільних благ і послуг є першочерговою у виборі та прийнятті державних рішень. Здійснення відповідних видатків на їх забезпечення стає інструментом у досягненні результативності зробленого вибору, основною формою (джерелом) якого є надходження податків і зборів. У цьому сенсі управління доходами бюджету — важлива складова усього бюджетного процесу, і передусім на стадії його планування та виконання, визначення фінансових можливостей

держави і передбачення основних пріоритетів у використанні бюджетних доходів. Тому концепція функціонування державних фінансів як добровільного фінансового обміну податків на суспільні блага залишається головною проблемою сучасності й потребує постійної уваги та розгляду.

У цьому зв'язку, на нашу думку, слід дотримуватися діалектичної залежності “зобов'язання — доходи — суспільні блага — видатки”, яку варто враховувати при визначенні стратегії збалансованого розвитку держави на перспективу¹. Дослідження такої залежності виявило наявність гострої проблеми, а саме — нереальність узятих зобов'язань і відсутність достатніх фінансових можливостей для досягнення їх балансу в забезпеченні суспільних благ та виконанні функцій держави на всіх етапах становлення і розвитку України. Темпи зростання потреби у збільшенні (розширенні) суспільних благ продовжують перевищувати темпи зростання (приросту) пропозиції щодо їх фінансового забезпечення за рахунок коштів бюджету та інших цільових фондів. Прикладом є формування та виконання бюджету в 2004—2008 роках, коли пропозиція на фінансові ресурси перевищувала можливості держави у 1,5—2 рази. Така невідповідність існує і існуватиме як об'єктивний фактор суспільного вибору в досягненні вищого рівня задоволення суспільних потреб країни. Отже, потрібні нові засади, підходи та механізми в регулюванні цього процесу.

Досягнення збалансованості потреби і пропозиції на державні фінансові ресурси в процесі формування і виконання зобов'язань слугуватиме гарантією фінансової стабільності держави. На цьому етапі проявляється діалектика доходів та видатків бюджету, важлива роль податків, їх єдність, взаємозв'язок і взаємозалежність у процесі розподілу і перерозподілу ВВП та формування загальнодержавних фінансових ресурсів.

З одного боку, доходи і податки, видатки бюджету та суспільні блага виступають як об'єктивна необхідність і державні інструменти впливу на регулювання попиту і пропозиції з метою досягнення фінансової стабільності в суспільстві. Їх роль і місце в бюджетному процесі, функціонування та розвиток перебувають у прямій залежності від ВВП і системи макроекономічного регулювання і спрямовані на забезпечення виконання конституційних зобов'язань. З іншого боку, доходи бюджету, їх розподіл і здійснення видатків бюджету виступають як об'єктивна закономірність у реалізації державної політики регулювання суспільних благ і послуг. З допомогою бюджету і податкової політики здійснюється багатосторонній регуляторний вплив держави на розвиток економіки, формування ВВП, його розподіл і задоволення суспільних благ.

Національна економіка досягає належного рівня розвитку і залишається стабільною за умови, коли діяльність органів державної влади забезпечує активну, ефективну політику перетворення державного споживання на дійовий економічний

¹ *Огонь Ц.Г.* Пріоритети фінансової стабільності держави // Вісник НБУ. — 2005. — № 9. — С. 12—15.

важіль впливу і важливий структурний елемент формування, розподілу і споживання ВВП. Необґрунтоване обмеження державного попиту негативно впливає на розвиток внутрішнього ринку, його пропозицію і легалізацію тіньових потоків фінансових і матеріальних ресурсів. У цьому плані знижується рівень державного регулювання і впливу як на товарні потоки, так і на потоки фінансових ресурсів, створюються умови фінансової нестабільності, виникають проблеми з формуванням бюджетних доходів держави. Виходячи з цих позицій зниження приватного і сукупного попиту одночасно сприяє зменшенню пропозиції товарів (послуг, робіт), що відповідно призводить і до звуження податкової централізації ВВП у бюджеті та інших державних фондах.

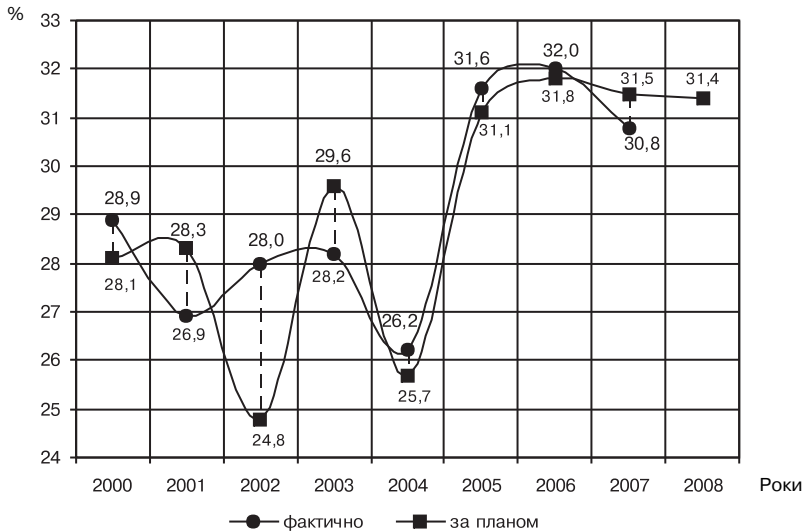
Одночасно необґрунтоване, непідкріплене фінансовими можливостями зростання обсягів державного споживання негативно впливає на економічну стабільність і передбачуваність макроекономічного розвитку країни. Останнім часом стрімке зростання індексу споживчих цін (інфляції) та цін на товари і послуги призводить до зниження рівня купівельної спроможності окремих громадян і населення в цілому, що є наслідком, крім дії зовнішніх чинників, ще й економічного впливу і відсутності прогнозованого розвитку суспільних благ і фінансової можливості держави на середньострокову перспективу. Так, у 2007 році інфляція склала 16,6 %, у поточному, за перші чотири місяці, вона досягла понад 13 %. За відсутності реальних, прозорих державних важелів впливу на ринку товарів та послуг, збалансованого розвитку суспільних благ і активного регулювання споживчих цін реальні доходи населення і надалі збережуть тенденцію до падіння.

Значне, неконтрольоване розширення споживання суспільних благ, без урахування фінансових можливостей держави, у перспективі може негативно вплинути на інноваційні процеси та її фінансову стабільність. З метою упередження відповідних негативних тенденцій має бути розроблена і схвалена Урядом чітка бюджетна стратегія щодо досягнення збалансованості зобов'язань і фінансових можливостей держави на середньострокову перспективу.

Пошук механізму та інструментарію забезпечення збалансованого розвитку складових фінансової залежності, зобов'язань і фінансової можливості держави підтверджує необхідність удосконалення практики формування доходів та здійснення контролю за їх надходженням до бюджету як єдиного процесу управління доходами останнього.

За сучасних умов пріоритетом у бюджетній політиці є, як правило, розподіл та використання державних ресурсів, а не їх мобілізація, контроль і формування доходів. Підвищення правового статусу доходів бюджету в контексті побудови цілісної системи управління державними доходами сприятиме посиленню контролю за їх формуванням і відповідальності за їх розподілом та здійсненням видатків на всіх стадіях бюджетного процесу. У такий спосіб можна підвищити роль державного регулювання в напрямі забезпечення взаємозв'язку і залежності потреб і пропозиції на державні фінанси, збалансованості доходів та видатків бюджету в процесі планування та ефективного виконання зобов'язань держави.

Доходи бюджету, державний контроль у процесі їх формування та використання засвідчують рівень впливу держави на етапі розподілу і перерозподілу ВВП з метою забезпечення виконання її зобов'язань в частині здійснення бюджетних видатків. Питому вагу централізації фінансових ресурсів у бюджеті графічно подано на рисунку.

Джерело: Закони України про Державний бюджет України на 2000—2008 роки; звіти про виконання зведеного та Державного бюджету України за 2000—2007 роки.

Рис. Питома вага надходжень до бюджету у ВВП

Втручання держави в макроекономічні процеси — не випадкове явище, це — об'єктивна і закономірна функція держави, яка передбачає регулювання економічних відносин з використанням різних форм і методів впливу на розвиток національної економіки. З макроекономічної точки зору, вирішальне значення у виконанні конституційних зобов'язань має досягнення збалансованості у виборі пріоритетів бюджетної політики виходячи з фінансової можливості держави.

Динаміка ВВП і надходжень до бюджету засвідчує їх невідповідність плановим показникам і співвідношенням. Через бюджет держави перерозподілялося від 28,9% ВВП у 2000 році до 32,0% в 2006-му. Коливання надходжень до бюджету підтверджує те, що у 1999, 2001, 2004, 2007 роках і за планом на 2008 рік відбулося падіння їх питомої ваги у ВВП, а у 2000, 2002, 2005 і 2006 роках — зростання. При цьому в одних випадках (2002, 2004, 2005 та 2006 роки) забезпечено перевиконання запланованої питомої ваги надходжень до бюджету у ВВП, а у 2001, 2003 та 2007-му, навпаки, не досягнуто запланованих показників питомої ваги доходів бюджету у ВВП. Це є свідченням недосконалості чинної системи планування, реального передбачення розвитку макропоказників соціально-економічного розвитку і безпосередньо контролю за надходженням коштів до бюджетів України.

Абстрактна ідея про необхідність зменшити рівень державного регулювання економіки як передумови переходу до ринкових відносин, обмеження ефективного впливу держави на розвиток економіки і високий рівень податкового навантаження призводить до неконтрольованого розвитку обсягів національного виробництва і тінізації економіки, внаслідок чого виникають кризові явища в тій чи іншій галузі економіки. У таких умовах, за відсутності реального державного регулювання макроекономічних процесів, відбувається стрімке, непередбачуване зростання індексу цін виробників промислової продукції (щорічне зростання відповідних цін порівняно з минулим роком мало місце у 2004 році — 124,1 %, 2005-му — 109 %, 2006-му — 114,1 %, 2007-му — 123,3 %, 2008-му (за 4 місяці) — понад 120 %) та індексу споживчих цін (у 2004 році — 112,3 %, 2005-му — 110,3 %, 2006-му — 111,6 %, 2007-му — 116,6 %, 2008 (за 4 місяці) — 113,1 %). Таким чином, спостерігається взаємозалежність нестабільних процесів макроекономічного розвитку та їх негативного впливу на фінансову стабільність держави, і навпаки. Унаслідок цього реальність наданих суспільних благ знижується і загострюються ознаки фінансової нестабільності держави.

Динаміка надходжень до бюджету засвідчує нерівномірність державної політики регулювання та впливу на податкову централізацію ВВП у 2000—2008 роках. Так, рівень податкової централізації ВВП коливався від 18,3 % у 2004 році до 23,4 % у 2006-му, а починаючи з 2007 року (коли він зменшився до 22,3 %) має місце подальша тенденція до його зниження. За прогнозом на 2008 рік, податкові надходження у ВВП становитимуть 24,2 % його обсягу (табл.). В останні роки спостерігаються коливання податкових надходжень у доходах бюджету держави на рівні 72—73 %, і на рівні 70—71 % у доходах Державного бюджету України (без урахування планових показників на 2008 рік). Однак здійснити передбачення на середньострокову перспективу важко через непослідовність у прийнятті рішень у сфері як податкової, митної політики, так і в реалізації бюджетної політики. Передбачення відповідних тенденцій розвитку податкової централізації ВВП залишається проблематичним через непрогнозованість прийняття Податкового кодексу України.

Слід зазначити, що окремі податки, збори та обов'язкові платежі також мають статус спеціального призначення і зараховуються до Пенсійного фонду та інших державних соціальних фондів. Тому в процесі розподілу і перерозподілу ВВП слід ураховувати участь держави у формуванні всіх державних фондів, включаючи пенсійний та діючі нині державні соціальні фонди. Останнім часом понад 13 % ВВП перерозподіляється шляхом мобілізації надходжень до Пенсійного фонду та інших державних соціальних фондів. Таким чином, у цілому перерозподіл ВВП через мобілізацію державних фінансових ресурсів до бюджетів України, Пенсійного фонду та інших державних цільових фондів сягнув 43—44 %.

Ефективність державного регулювання визначається, насамперед, тим, як держава забезпечує розширене відтворення і макроекономічний розвиток, що має сприяти відтворенню фінансових ресурсів і стабільному приросту доходів бюджету. Відсутність дійових економічних інструментів, зокрема податків і зборів, які

Таблиця. Динаміка податкової централізації ВВП в Україні (млрд грн)

Показник	Рік								
	2000 (фактично)	2001 (фактично)	2002 (фактично)	2003 (фактично)	2004 (фактично)	2005 (фактично)	2006 (фактично)	2007 (фактично)	2008 (за планом)
Доходи зведеного бюджету	49,1	54,9	62,0	75,3	91,5	134,2	171,8	219,9	279,1
у % до ВВП	28,9	26,9	27,4	28,2	26,5	30,4	32,0	30,8	31,4
в т. ч. податкові надходження	31,3	36,7	45,4	54,3	63,1	98,1	125,7	158,8	215,0
у % до ВВП	18,4	18,0	20,1	20,3	18,3	22,2	23,4	22,3	24,2
у % до доходів зведеного бюджету	63,8	66,8	73,3	72,2	68,9	73,1	73,2	72,2	77,0
Доходи Державного бюджету	36,2	39,7	45,5	55,1	70,3	105,3	133,5	165,9	215,4
у % до ВВП	21,3	19,5	20,1	20,6	20,4	23,9	24,8	23,3	24,2
в т. ч. податкові надходження	19,6	22,0	28,9	35,7	44,9	74,5	94,8	116,7	157,7
у % до ВВП	11,5	10,8	12,8	13,4	13,0	16,9	17,6	16,4	17,7
у % до доходів Державного бюджету	53,9	55,3	63,6	64,9	63,8	70,7	71,0	70,3	73,2

Джерело: Розраховано на основі статистичних даних та звітів про виконання бюджетів України.

стимулювали б розширене відтворення, не дозволяє забезпечити реальну мобілізацію належних за величиною доходів бюджету держави й унеможливиле сталий розвиток у наданні суспільних благ.

За часів незалежності України виконання планових зобов'язань з формування ВВП не було забезпечене в усі роки, крім 2000-го, 2001-го, 2003-го та 2004-го, що негативно вплинуло на фінансову стабільність і пріоритети вибору в реалізації бюджетної політики. Найвищими темпи його падіння були в перші роки становлення економіки, її реструктуризації та виведення з кризового стану. З 2000 року в Україні відбувається зростання вартості реального обсягу ВВП. Динаміка (коливання темпів зростання) ВВП в Україні пов'язана, передусім, з негативним впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх чинників впливу на формування ВВП, перш за все, належать політичні, економічні та соціальні.

У 2008 році в Україні зберігається започаткована в попередні часи тенденція економічного зростання та реального приросту ВВП. Зростання ВВП є макроекономічною основою зростання доходів бюджету держави. Тенденція реального зростання ВВП передбачається і на середньострокову (2009—2010) перспективу: щороку на рівні 6,8 — у 2009-му, 6,5 — 2010-му і 6,5 — 2011 році. За цих умов, згідно з прогнозом (постанова КМУ № 1216 від 10 жовтня 2007 року), доходи бюджету України матимуть тенденцію до зниження у відношенні до ВВП і становитимуть відповідно: 30, 29,7 і 29,1 % його обсягу.

Розглядаючи діалектику бюджетного процесу, взаємозв'язок і залежність його стадій, слід зазначити, що в умовах дефіциту бюджету роль, призначення і попит на державні фінансові ресурси зростають. На практиці загострюється проблема вибору

пріоритетів у здійсненні видатків як інструменту забезпечення суспільних благ. Досягнення відповідних соціальних стандартів і норм суспільного життя всіх і кожного має відбуватися за належного реального фінансового забезпечення і безпосередньої наявності державних фінансових ресурсів. Така узгодженість досить часто порушується, особливо в період реалізації політичних програм партій, блоків, які здобули перемогу на чергових виборах. Це підтверджується практикою формування та виконання показників Державного бюджету України в останні роки.

Реальним свідченням відсутності балансу між попитом і пропозицією на державні фінансові ресурси було формування і прийняття законів України про державні бюджети України в останні роки. Тому фінансова стабільність потребує недопущення дії суб'єктивного фактора у виборі пріоритетів та прийнятті бюджетних рішень. Проблема формування нових пріоритетів збалансованого розвитку зобов'язань держави вимагає, з одного боку, розширення державного споживання ВВП, а з іншого — визначення реальних темпів приросту доходів бюджету. За цих умов необхідно досягнути збалансованого розвитку попиту (потреби) і пропозиції (фінансової можливості) держави у реалізації суспільних благ за рахунок пошуку реальних додаткових джерел надходжень податків до бюджету.

В останні роки частка видатків зведеного бюджету, що направляються на надання суспільних благ, у середньому становить 80—85 %. У структурі видатків бюджету на задоволення суспільних благ основна питома вага припадає на освіту, охорону здоров'я, культуру, оборону та соціальний захист населення. Вони складають у загальних видатках бюджету України приблизно 24—26 % ВВП. В умовах неадекватного розвитку попиту і пропозиції на державні фінансові ресурси, зростання потреби в наданні суспільних благ загострюється проблема вибору і прийняття рішень у процесі виконання конституційних зобов'язань. Розширення потреби держави у суспільних благах у період планування досить часто змушує приймати рішення щодо збільшення видатків за рахунок підвищення планових показників доходів державного бюджету, а це негативно впливає на їх реалізацію в процесі виконання. Для прикладу: в одних випадках (1999, 2001, 2002, 2007 роки) не забезпечено виконання передбачених завдань, а в інших (2000, 2003—2005 роки) — досягнуто їх перевиконання.

Для уряду актуальним залишається завдання визначення реальних обсягів доходів і спроможність держави мобілізувати відповідні кошти, що вимагає забезпечення дійової системи управління доходами бюджету в організації її цілісності, узгодженості на всіх стадіях бюджетного процесу. Водночас позитивним фактором економічного зростання є ідея швидшого зростання попиту, оскільки саме він сприяє пошуку нових ідей щодо збільшення пропозиції та слугує інструментом впливу на розширення (приріст) фінансових можливостей держави.

Конституційні зобов'язання з виконання соціальних стандартів суспільного життя громадян нашої країни необхідно розглядати як пріоритетні у виконанні функцій держави на всіх стадіях суспільного відтворення, формування, розподілу і використання ВВП. У цих умовах бюджет є важливим і головним інструментом

державної політики регулювання та забезпечення збалансованого розвитку всіх суспільно-економічних інтересів. Виходячи з пріоритетності виконання конституційних зобов'язань і відповідальності держави за результати її діяльності необхідно по-новому оцінити роль і місце доходів як важливої складової фінансової спроможності держави. Доходи бюджету відіграють роль основи організації бюджетного процесу і формування пріоритетів бюджетної політики, а податки — головного економічного інструмента впливу держави на розподіл і перерозподіл ВВП і формування доходів бюджету з метою забезпечення виконання конституційних зобов'язань.

Доходи бюджету — це головна домінанта і реальна база фінансової стабільності держави в організації єдиного цілісного процесу збалансованого розвитку її зобов'язань і фінансової можливості. З цих позицій на особливу увагу заслуговує тенденція зростання конституційних зобов'язань і фінансової спроможності держави в наданні суспільних благ і, відповідно, макроекономічної рівноваги та збалансованості бюджету.

Державне регулювання попиту і пропозиції на державні фінансові ресурси вимагає створення цілісної системи управління доходами держави та її побудови з урахуванням прийняття незалежних (об'єктивних) рішень у процесі вибору і реалізації пріоритетів бюджетної політики відповідно до фінансових можливостей держави. Тому доходи бюджету мають бути базою, стрижнем у виборі пріоритетів бюджетної політики та прийнятті управлінських рішень щодо можливості забезпечення виконання конституційних зобов'язань у задоволенні суспільних благ.

Таким чином, стратегія збалансованого економічного розвитку держави має ґрунтуватися на теоретичній гіпотезі фінансової стабільності за формулою “зобов'язання — доходи — суспільні блага — видатки”. У цьому контексті всі складові фінансової стабільності повинні функціонувати як єдина цілісна взаємозалежна система збалансованого розвитку зобов'язань і фінансових можливостей держави. Одночасно:

- конституційні зобов'язання є основою (домінантою) суспільного вибору в прийнятті рішень;

- доходи бюджету (фінансова можливість) мають стати домінантою в організації бюджетного процесу, визначенні та прийнятті рішень щодо можливості здійснення і розширення розвитку суспільних благ;

- суспільні блага є результатом узгодженості зобов'язань і фінансових можливостей держави;

- видатки залишаються головним інструментом забезпечення виконання зобов'язань держави та регулювання надання суспільних благ і послуг.

Фінансова стабільність держави залишається прогнозованою за умови оптимізації такої невідповідності, її мінімізації. Тому, якщо для політичних сил, що представляють законодавчу владу, прийняття рішень з розширення суспільних благ досить часто (особливо з боку опозиції) пов'язане з виконанням передвиборчих перегонів та реалізацією їх програм, то для Уряду в цих умовах першочерговим

завданням залишається забезпечення балансу між попитом і пропозицією відповідно до реальних фінансових ресурсів і пріоритетності вибору в процесі формування і виконання зобов'язань держави.

Підтвердженням прийняття неузгоджених рішень державними органами влади стала проблема досягнення збалансованості доходів і видатків бюджету в 2008 році після рішення Конституційного суду України від 22.05.2008 року № 10-рп/2008 щодо правомірності внесення змін до чинних законодавчих актів у частині оподаткування в Законі України “Про Державний бюджет України на 2008 рік”, коли були визнані неконституційними положення ст. 67 розділу I, пп. 2—4, 6—8, 10—18, підпункту 7 п. 19, пп. 20—22, 24—34; підпунктів 1—6, 8—12 п. 35, пп. 36—100 розділу II. Внесення змін до деяких законодавчих актів України та п. 3 розділу III “Прикінцеві положення Закону України “Про Державний бюджет України на 2008 рік” могло б негативно вплинути на формування доходів бюджету, розрахункова сума яких складає понад 140 млрд грн.

Ефективність побудови цілісної системи управління державними доходами значною мірою залежить від правової бази та інструментарію з реалізації бюджетної та податкової політики, які доцільно формувати відповідно до стандартів, визначених інституціями ЄС.

З урахуванням сказаного, в практику організації бюджетного процесу, на нашу думку, доцільно запровадити принцип “бюджетної рівноваги” як балансу попиту (потреби) і пропозиції (фінансової можливості) держави у здійсненні суспільних благ у контексті виконання конституційних зобов'язань. Такі зміни необхідно проводити шляхом внесення доповнень і змін до ст. 7 Бюджетного кодексу, оскільки чинний принцип збалансованості за своїм змістом не дає змоги досягти узгодженості та балансу бюджету у прийнятті рішень на всіх стадіях бюджетного процесу.

Зрештою, діяльність держави має бути спрямована на поліпшення фінансової стабільності в суспільстві, забезпечення розширеного відтворення і виконання конституційних зобов'язань у процесі мобілізації податків та використання фінансових ресурсів. За цих умов посилюються роль бюджету і результативність фінансових ресурсів з метою забезпечення повноцінного виконання зобов'язань держави в процесі надання суспільних благ. Хронічна незбалансованість бюджету та низький рівень мобілізації доходів зумовлені системними прорахунками в податковій політиці, її суто фіскальною спрямованістю. Для запобігання негативним наслідкам у макроекономічній та бюджетній сферах потрібні пошук і використання інтенсивних факторів соціально-економічного розвитку та прийняття системних високоефективних державних рішень з метою забезпечення формування стратегії збалансованого розвитку конституційних зобов'язань відповідно до фінансових можливостей держави.